

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Veilige zorg: Voorkom meenemen medicijnen voor eigen gebruik

December 2024

Beeld: © ANP / Frank Muller

Het meenemen van medicatie door zorgverleners komt veel voor. Volgens [een peiling van NU'91](#), een beroepsorganisatie voor verpleegkundigen, gebruikt bijna de helft van de zorgverleners wel eens medicatie van de afdelingsvoorraad. Ook blijkt uit die peiling dat één op de vijf zorgverleners wel eens slaapmedicatie (benzodiazepine) meeneemt om te kunnen slapen na een nachtdienst. Maar dat mag niet!

Op basis van de cijfers over het gebruik heeft de IGJ het beeld dat veel zorgaanbieders niet op de hoogte zijn van het probleem. In de gesprekken met de inspectie na een ontslag uit het ziekenhuis of kliniek vertellen zorgverleners regelmatig dat het meenemen van medicatie voor eigen gebruik gangbaar is. En dat is zorgelijk. De inspectie ging hierover in gesprek met vijf ziekenhuizen.

Er kunnen serieuze risico's ontstaan bij het meenemen van medicijnen voor eigen gebruik. Zo ligt het ontwikkelen van een verslaving op de loer. Ook lost het de onderliggende problemen die zorgverleners ervaren niet op. En het gebruik van medicijnen kan een negatieve invloed hebben op het werk, wat een bedreiging kan vormen voor de veiligheid en kwaliteit van de zorg. Een werkgever kan aangifte doen van diefstal en het kan zelfs

leiden tot ontslag van een medewerker. Dit ontslag moet verplicht worden gemeld bij de IGJ.

Over deze publicatie

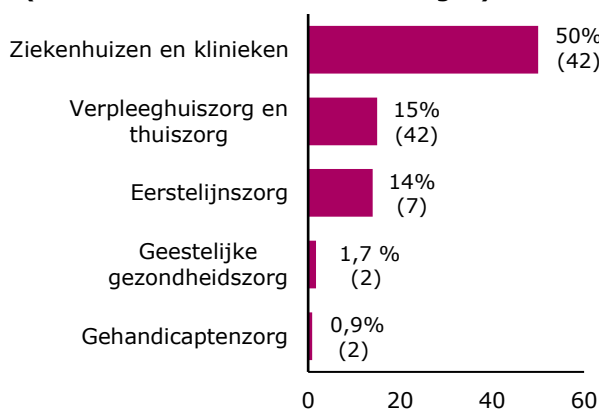
De inspectie heeft alle meldingen van ontslag¹ tussen 2021 en 2023 geanalyseerd waarbij meenemen van medicatie als reden werd genoemd. Daarnaast ging de inspectie in gesprek met vijf ziekenhuizen over dit onderwerp, met als doel: hoe kunnen zorgverleners voorkomen dat ze medicatie voor eigen gebruik meenemen uit de werkvoorraad? En wat kan het ziekenhuis hier aan doen? Op basis van deze analyse en gesprekken heeft de inspectie aanbevelingen opgesteld. Deze aanbevelingen zijn te gebruiken in de ziekenhuizen, maar zijn mogelijk ook toepasbaar bij andere zorgaanbieders.

Aantal meldingen

In de periode 2021 tot en met 2023 ontving de inspectie 95 meldingen van ontslag² waarbij de zorgaanbieder aangaf dat er sprake was van het meenemen van medicatie. Dat komt neer op elke twee weken 1 melding van een ontslag.

De meeste meldingen kwamen uit de ziekenhuizen en de verpleeghuissector, beide 42 ontslagen³. Bij de ziekenhuizen is dit 50% van het totaal aantal ontslagmeldingen en bij verpleeghuis en thuiszorg 15%.

Percentage meldingen ontslag na meenemen medicatie van totaal ontslagmeldingen tussen 2021 t/m 2023 (in % + absolute aantallen meldingen)

¹ Dit zijn verplichte meldingen volgens artikel 11, eerste lid onder C Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz).

² De aantallen betreffen de meldingen die gaan over beëindiging samenwerking na het meenemen van medicatie. Deze meldingen heeft de inspectie onderzocht. Het kan zijn dat uit onderzoek bleek dat er in een enkele situatie geen sprake was van meenemen van medicatie door de betreffende zorgverleners. De aantallen zijn hierop niet gecorrigeerd.

³ Het getal betreft (de meldingen van) beëindiging van de samenwerking vanwege disfunctioneren. De beëindiging van de samenwerking kan bijvoorbeeld door ontslag of door middel van een vaststellingsovereenkomst.

Onderzoek na verplichte melding ontslag

Na ontvangst van een melding start de inspectie een onderzoek naar de zorgverlener die ontslagen is en gaat daarmee in gesprek. De IGJ onderzoekt of er sprake is van een risico voor de patiënten en de zorg.⁴ En of er aanleiding is tot het nemen van maatregelen, met in het uiterste geval een tuchtklacht.

Waarom nemen zorgverleners medicatie mee?

Wanneer de inspectie de zorgverleners spreekt tijdens een onderzoek naar de melding, geven zij vaak de volgende redenen voor het meenemen van medicatie:

- > Hoge werkdruk, veel wisselende diensten en nachtdiensten geven hoge belasting.
- > Privéproblemen zijn vaak een trigger en moeilijk te combineren met de werkdruk en wisselende diensten.
- > Leidinggevende is onvoldoende betrokken waardoor zorgverleners zich niet gehoord voelen. Hierdoor lopen zij vast in hun werk.

Welke medicatie nemen zorgverleners mee?

De meldingen gaan vaak over benzodiazepines, en sommige zelfs over opiaten of tramadol. Soms gaat het om het meenemen van een enkele tablet, bijvoorbeeld wanneer iemand niet lekker in zijn vel zit. Soms gaat het om langdurig gebruik en kan sprake zijn van een verslaving. Een heel enkele keer gaat het om diefstal van medicatie voor de handel.

Beeld uit de ziekenhuizen

De inspectie heeft met vijf ziekenhuizen gesproken over het meenemen van medicatie uit het ziekenhuis. Twee ziekenhuizen deden een verplichte melding nadat een zorgverlener medicijnen meenam. De drie andere ziekenhuizen hebben in de afgelopen twee jaar geen melding gedaan. Wat is hun beeld van het probleem en hoe gaan zij ermee om? De aanbevelingen van de inspectie zijn gebaseerd op de gesprekken met deze ziekenhuizen.

Onvoldoende bewustzijn bij medewerkers

Zorgverleners weten vaak niet dat zij geen medicijnen van de afdeling mogen pakken. Het onderwerp krijgt vaak pas aandacht na een ontslag van een medewerker. Ziekenhuizen vinden paracetamol pakken bij bijvoorbeeld hoofdpijn geen probleem. Maar dit is anders voor receptgeneesmiddelen en geneesmiddelen die vallen onder de Opiumwet. Ziekenhuizen vinden dat deze medicijnen uitsluitend voor patiënten gebruikt mogen worden.

Daarnaast zijn medewerkers zich onvoldoende bewust van het risico op verslaving door het oneigenlijk gebruik van benzodiazepines en opiaten. Ook de inzet van ABS-zorgprofessionals⁵ bij zorgverleners met een verslaving is niet bij allen bekend.

Beperkte en late signalering

De ziekenhuizen hebben vaak niet in beeld hoeveel medicatie wordt meegenomen door personeel. Het vermoeden ontstaat meestal pas als er op een afdeling een onverklaarbare toename is in het gebruik van benzodiazepines of opiaten. Dit vermoeden wordt bevestigd bij onvolkomenheden in de registratie van de opiaten én de registratie op de toegang.

Daarnaast is er onvoldoende zicht op de hoeveelheid medicatie die niet toe te schrijven is aan een patiënt. Dit komt vaak door ICT-problemen.

Bijna altijd ontslag na ontdekking

Wanneer ontdekt wordt dat een medewerker medicijnen meeneemt, volgt bijna altijd ontslag of wordt de samenwerkingsovereenkomst beëindigd. In hun beleid en bij hun overwegingen maken ziekenhuizen beperkt onderscheid tussen het pakken van een enkele tablet, langdurig en meer tabletten meenemen, een verslaving of diefstal voor handel.

⁴ Vastgelegd in artikel 25 van de Wet kwaliteit klachten en geschillen zorg (Wkkgz).

⁵ ABS-zorgprofessionals biedt hulp aan zorgprofessionals, zoals artsen, verpleegkundigen, apothekers en fysiotherapeuten, en hun omgeving bij problematisch middelengebruik en verslaving.

Aanbevelingen

Het meenemen van medicijnen uit de werkvoorraad kan op verschillende manieren verminderd worden. Dat bleek uit de gesprekken die de inspectie voerde met de ziekenhuizen. De aanbevelingen die hieruit volgen zijn mogelijk ook door zorgaanbieders uit de andere sectoren te gebruiken.

Aandacht voor preventie

Zorgverleners nemen niet zomaar medicijnen mee. Vaak zit daar een reden achter, zoals hoge werkdruk of veel wisselende diensten. Deze oorzaken aanpakken heeft mogelijk een preventieve werking.

Het is belangrijk dat teams in gesprek gaan met elkaar over de problemen die leiden tot het medicijngebruik. Ook de afdelingsleiding moet hierin haar rol pakken. Bij deze gesprekken is het belangrijk om niet te oordelen.

Geef daarnaast voorlichting over de nadelen van het gebruik van (slaap)medicatie en geef adviezen over alternatieven. Ook kan het neerleggen van een EHBO-doos op de afdeling met paracetamol al een praktische oplossing zijn.

Voorbeeld

Eén ziekenhuis geeft verpleegkundigen veel invloed op de organisatie van hun werk. Zoals het zelf roosteren, waardoor zij meer invloed hebben op de verdeling van avond- en nachtdiensten. Ook worden leefstijladviezen gegeven om de gevolgen van onregelmatige diensten te beperken.

Aandacht voor voorraadbeheer

Goed voorraadbeheer kan de verleiding verkleinen. Denk aan het verkleinen van de voorraden medicijnen op de afdeling, het beperken van de toegang tot de apotheek of voorraad op de afdeling, en een verbod om risicomedicatie 'te lenen' op een andere afdeling. Ook kan aandacht voor het consequent gebruiken van het elektronisch voorschrijfsysteem en de toedieningsregistratie preventief werken.

Voorbeeld

Eén ziekenhuis heeft een dashboard gemaakt, waarop te zien is welk percentage van de ingekochte benzodiazepinen herleidbaar is tot een patiënt in de toedieningsregistratie. Het ziekenhuis kwam er zo achter dat het meenemen van medicatie een groot probleem is.

Strikte opiatenregistratie

Organiseer een strikte opiatenregistratie met strakke opvolging bij afwijkingen. Zorgverleners, apothekers en het management hebben hierbij een rol. Onregelmatigheden worden bij het gebruik van opiaten snel opgemerkt. Ga met elkaar het gesprek aan als de registratie niet klopt met de voorraden. Het management kan medewerkers aanspreken als afgeweken wordt van de werkafspraken.

Voorbeeld

In een ziekenhuis heeft de raad van bestuur een duidelijke boodschap over meenemen van medicijnen en het gewenste gedrag. Leidinggevenden bespreken dit met de kwartaalanalyse in de teams. Hiervoor is een gespreksleidraad beschikbaar. Ook is de gedragscode aangepast op dit onderwerp.

Andere oplossingen in plaats van ontslag

Ontslag heeft een grote impact op zowel de persoon als het team. Zorgverleners die zijn ontslagen na het meenemen van medicijnen ervaren het bovendien vaak als onrechtvaardig of disproportioneel. Kijk per casus of er ook andere oplossingen mogelijk zijn in plaats van ontslag.

Zo is bij het langdurig meenemen en gebruik van medicatie vaak sprake van verslaving. Verslaving is een behandelbare ziekte. Vanuit goed werkgeverschap kan een zorgaanbieder ook met de medewerker kijken naar andere passende oplossingen dan het beëindigen van de werkzaamheden.

Tot slot

Het meenemen van medicijnen door zorgverleners komt veel voor. Dit is onwenselijk. Er zijn mogelijkheden om hier in je instelling iets aan te doen. Met het gebruik van andere oplossingen en preventieve maatregelen blijft het schaarse zorgpersoneel inzetbaar in de zorg. Met deze publicatie willen we een bijdrage leveren om dit onderwerp binnen de ziekenhuizen en mogelijk ook binnen de andere zorgsectoren bespreekbaar te maken.